

تأثیر ابن سینا بر فلسفه دنس اسکوتوس

مهدی عباس زاده

شناسنامه پژوهشی

■ عنوان تحقیق: تأثیر ابن سینا بر فلسفه دنس اسکوتوس

■ پژوهشگر: حکمت و دین پژوهی

■ گروه علمی: معرفت‌شناسی

■ محقق: مهدی عباس زاده

■ ارزیابان علمی: آقایان ابراهیم دادجو و علی کرباسی زاده

■ موضوع اصلی: معرفت‌شناسی

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
انتهای مشورت

تأثیر ابن سینا بر فلسفه دین اسکوتوس

مهدی عباسزاده

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۳۹۳

شمارگان: ۳۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی

چاپ و صحافی: هنگام

سرشناسه: عباسزاده، مهدی، ۱۳۵۴-.

عنوان و نام پدیدآور: تأثیر ابن سینا بر فلسفه دین اسکوتوس / مهدی عباسزاده

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۲۴ص.

شابک: ۷- ۲۸۸- ۱۰۸- ۶۰۰- ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: دین اسکوتوس، یوهانس، ۱۲۶۵-۱۳۰۸. — نقد و تفسیر.

موضوع: ابن سینا، حسین بن عبدالله، ۳۷۰-۴۲۸ق. — تأثیر.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

ردمبندی کنگره: ۱۳۹۳ ۷۶۵/۵۲۴ع۲ B

ردمبندی دیویی: ۱۸۹/۴

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۳۴۲۳۴

تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

www.pouct.ir

مس. حقوق محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۳

بخش اول: فضای علمی فکری زمانه دنس اسکوتوس، زندگی نامه و آثار او.....	۲۵
فصل اول: دانشگاه‌ها در قرن سیزدهم میلادی.....	۲۷
فصل دوم: جریان‌های فکری قرن سیزدهم و محکومیت سال ۱۲۷۷ میلادی.....	۳۷
فصل سوم: زندگی‌نامه دنس اسکوتوس.....	۴۵
فصل چهارم: آثار دنس اسکوتوس.....	۵۳

بخش دوم: تفکر دنس اسکوتوس و نسبت آن با آرای ابن سینا.....	۶۳
فصل اول: آرای معرفتی دنس اسکوتوس و مقایسه آنها با آرای ابن سینا.....	۶۵
۱. مقدمه.....	۶۵
۲. قوای ادراکی.....	۶۶
۳. فرایند ادراک.....	۶۸
۴. نخستین موضوع عقل.....	۷۳
۵. معرفت شهودی.....	۷۸
۶. رد نظریه اشراق.....	۸۲
۷. اقسام معرفت و مراتب یقین.....	۸۵

۹۰	۸. نتیجه
۹۷	فصل دوم: تأثیر ابن سینا بر وجودشناسی دین اسکوتوس
۹۷	۱. مقدمه
۹۸	۲. موضوع مابعدالطبیعه
۱۰۰	۳. چیستی موجود
۱۰۳	۴. اشتراک معنوی موجود
۱۱۰	۵. تمایز وجود و ماهیت
۱۱۳	۶. نتیجه
۱۱۵	فصل سوم: تأثیر ابن سینا بر مبحث کلیات و اصل فردیت در تفکر دین اسکوتوس
۱۱۵	۱. مقدمه
۱۱۸	۲. ابن سینا: مسئله کلیات و عامل فردیت
۱۲۴	۳. اسکوتوس: مسئله کلیات و اصل فردیت
۱۳۶	۴. نتیجه
۱۳۹	فصل چهارم: اثبات وجود خدا در تفکر دین اسکوتوس و تأثیر ابن سینا بر آن
۱۳۹	۱. مقدمه
۱۴۰	۲. مقدمات و مبانی اثبات وجود خدا
۱۴۹	۳. استدلال بر وجود خدا
۱۵۶	۴. نتیجه
	فصل پنجم: بررسی و نقد دیدگاه دین اسکوتوس درباره خلقت عالم و انسان با
۱۵۹	تکیه بر آرای ابن سینا
۱۵۹	۱. مقدمه
۱۵۹	۲. قدرت مطلقه الهی
۱۶۲	۳. آزادی اراده الهی
۱۷۰	۴. خلقت عالم و انسان، و فلسفه آن
	۵. مقایسه دیدگاه‌های ابن سینا و اسکوتوس در خلقت عالم و انسان و فلسفه
۱۷۴	آن
۱۷۹	۶. نتیجه
۱۸۱	فصل ششم: بررسی و نقد اصالت اراده در فلسفه اخلاق دین اسکوتوس

۱۸۱	۱. مقدمه.....
۱۸۲	۲. عقل و اراده.....
۱۸۶	۳. اراده به عنوان قوهٔ اضداد.....
۱۹۰	۴. اراده به عنوان قوه‌ای عقلانی.....
۱۹۲	۵. انفعالات اراده.....
۱۹۵	۶. فضیلت اخلاقی و سعادت.....
۱۹۹	۷. نتیجه.....
۲۰۵	کتابنامه.....
۲۰۵	۱. فارسی.....
۲۰۶	۲. عربی.....
۲۰۷	۳. انگلیسی.....
۲۱۱	واژه‌نامه (فارسی به لاتین).....
۲۱۷	نمایه.....
۲۲۱	نمایه موضوعی.....

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به‌ویژه تعالیم متعالی اسلامی، به عنوان فکر و فرهنگ مرقی و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم و حیانی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌سیزی در آنان شد و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشری و نظام‌های مبتنی بر آنها گشت.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نوآوری درباره زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث فکری، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی به‌منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی- پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی محض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد علمی- فکری حسب‌الامر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی

آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان حجت‌الاسلام والمسلمین علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، که مشتمل بر شش گروه علمی با عنوان‌های «معرفت‌شناسی»، «قرآن‌پژوهی»، «فلسفه»، «کلام و دین‌پژوهی»، «عرفان» و «مطلق فهم دین» است، برای تحقق هدف‌های زیر فعالیت می‌کند:

۱. بازپژوهی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛
 ۲. تبیین و ساماندهی مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
 ۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
 ۴. پاسخ به شبهات القائی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
 ۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.
- در راستای تحقق اهداف فوق، هر یک از گروه‌ها پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود یا محققان عرصه دین‌پژوهی، واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، آن را به چاپ و نشر می‌رسانند.

پژوهش «تأثیر ابن‌سینا بر فلسفه دینس اسکوتوس» نخستین پژوهشی است که به زبان فارسی به توضیح تأثیر آرای ابن‌سینا بر تفکر اسکوتوس می‌پردازد. نویسنده پس از آنکه بخش اول پژوهش خود را به فضای علمی و فکری زمانه اسکوتوس و به زندگی و آثار او اختصاص می‌دهد، در بخش دوم و در طی شش فصل به آرای گوناگون اسکوتوس و به تأثرات او از ابن‌سینا می‌پردازد. وی در این فصل‌ها آرای معرفتی، وجودشناختی، مبحث کلیات و اصل فردیت، اثبات وجود خدا، نحوه خلقت عالم و انسان و اصالت اراده در فلسفه اخلاق از

منظر اسکوتوس را بررسی کرده، می‌کوشد نحوه تأثیر و نفوذ آرای ابن‌سینا بر آرای اسکوتوس و احیاناً تفاوت‌های این دو دیدگاه را جست‌وجو نماید.

پژوهش حاضر بر اساس فرایند پژوهشی پژوهشگاه و در راستای اهداف پژوهشکده و به قلم محقق ارجمند جناب آقای دکتر مهدی عباس‌زاده در گروه معرفت‌شناسی تألیف و منتشر شد.

وی در سال ۱۳۸۸ شمسی دکترای «فلسفه محض» را از دانشگاه علامه طباطبائی به‌خاطر اخذ نموده است. پیش‌تر وی مقالات متعددی در مجلات علمی پژوهشی کشور و برخی همایش‌های علمی بین‌المللی، تألیف و منتشر ساخته است و آثار دیگری نیز در دست چاپ دارد.

در پایان از همه اعضای شورای علمی گروه معرفت‌شناسی و ارزیابان محترم آقایان دکتر ابراهیم دادجو و دکتر علی کرباسی‌زاده و به‌ویژه مؤلف گرامی که با سعه‌صدر در تولید و بالندگی اثر تلاش کرد و سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که مسئولیت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، قدردانی نموده، از استادان و صاحب‌نظران درخواست می‌شود با ارسال نظرها و پیشنهادهای سازنده خویش ما را یاری نمایند.

گروه معرفت‌شناسی

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی